

Ρήγας Φεραῖος - Βελεστινλής.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ρήγας Φεραῖος - Βελεστινλής. Πρωτο-
μάρτυρας τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας καὶ δρα-
ματιστὴς μιᾶς βαλκανικῆς ὁμοσπονδίας (1757
– 1798). Γεννήθηκε στὸ Βελεστίνο τῆς Θεσ-
σαλίας καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ τῆς πατρίδας του
κράτησε γιὰ ἐπώνυμό του. Πολύ νωρὶς ὁμως
ὀνομάστηκε καὶ Φεραῖος ἀπὸ ἄλλους συγχρό-
νους του καὶ μεταγενέστερους, πού προτιμοῦ-
σαν τὸ ἀρχαῖκό ὄνομα τοῦ τόπου γέννησῆς
του. Τὸ Κυρίτσης ἢ Κυριαζῆς πού τοῦ ἀποδό-
θηκε ὡς ἐπώνυμο ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα
του. Ἡ οἰκογένειά του ἦταν εὐπορη, γεγονός
πού τοῦ ἐξασφάλισε ἐπιμελημένη ἀνατροφή.

Ἀναφορικά μέ τή σχολική καὶ τή μετέπειτα
πνευματική κατάρτιση τοῦ Ρ. καθοριστικά
στοιχεῖα γιὰ τή διαμόρφωση τῆς προσωπικό-
τητάς του, γνωρίζουμε ὅτι στὸ Βελεστίνο μό-
νο τὰ στοιχειώδη μαθήματα ἔμαθε. Στὴ γειτο-
νική Ζαγορά καὶ στὰ Ἀμπελάκια, μέ συμμαθη-
τὴ τὸ Ν. Κασσαβέτη, ἔλαβε πληρέστερη μόρ-
φωση, γεγονός πού ἐρμηνεύει τὸ ἐνδιαφέρον
του γιὰ τὰ σπαρμένα στὴ Θεσσαλία καὶ ἰδιαί-
τερα τὸ Βελεστίνο ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὴν το-
πογραφική μελέτη τῆς περιοχῆς. Εἴκοσι χρο-
νῶν περίπου γιὰ λόγους ἀνεξακριβωτους
(ἐξόντωση Τούρκου;) ἐγκαταστάθηκε στὴν
Κωνσταντινούπολη, ὅπου γιὰ τὴν κάλυψη βιο-
ποριστικῶν ἀναγκῶν του ἐργάστηκε ὡς οἰκο-
διδάσκαλος ἢ ἀσχολήθηκε μέ τὸ ἐμπόριο, ἐνῶ
παράλληλα συμπλήρωνε τὴ μόρφωσή του καὶ
μάθαινε ξένες γλῶσσες. Τελικά πέτυχε νὰ διο-
ρισθεῖ (1782 – 1785) γραμματέας τοῦ ἰδιω-
τεύοντα ἐκεῖ ἡγεμόνα Ἀλ. Ὑψηλάντη. Ἡ θέ-
ση αὐτὴ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ἀποκτήσει γνώσεις
σχετικά μέ τὴν εὐρωπαϊκὴ πολιτική, νὰ μνηθεῖ
στὴν τέχνη τῆς διπλωματίας, νὰ μάθει ξένες
γλῶσσες καὶ φλόαυτο, πού ἀργότερα χρησι-
μοποίησε γιὰ νὰ διδάξει στοὺς συντρόφους
του τὰ ἐπαναστατικὰ τραγούδια του. Τὸ φανα-
ριωτικὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο εἰσέδυσσε τοῦ
ἔδωσε τὴν εὐχέρεια κοινωνικῆς ἐξέλιξης πα-

ράλληλα μέ τὴν ἀνώτερη πολιτικὴ μόρφωση.

Τὸ 1786 περίπου ὁ Ρ. βρέθηκε στὴ Βλαχία
ὅπου ἀρχικά ὑπηρετήσε ὡς γραμματέας τοῦ
ντόπιου ἀρχοντα Μπραγκοβεάνου, καὶ ἀπὸ τὸ
1788 τοῦ ἡγεμόνα Μολδοβλαχίας καὶ ἀρχη-
γοῦ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων Νικ. Μαυ-
ρογένη. Κοντὰ στὸν τελευταῖο ἔζησε ἀπὸ κον-
τὰ τὸ Ρωσοτουρκικὸ πόλεμο. Λίγους ὁμως μῆ-
νες πρὶν ἀπὸ τὴν ἤττα τοῦ Ν. Μαυρογένη, τὴν
ὁποία πλήρωσε μέ τὸν ἀποκεφαλισμὸ του
(Ὀκτ. 1790), ὁ Ρ. ἀκολούθησε τοὺς Αὐστρια-
κοὺς, συμμάχους τότε τῶν Ρώσων. Ἐτσι, ὡς
γραμματέας τοῦ Ἑλληνομολδαβοῦ Χριστ.
Κιρλιάνου βαρόνου τοῦ Λάγκενφελντ ἔφτασε
στὴ Βιέννη.

Τὸ ἐξάμηνο τῆς παραμονῆς του στὴν αὐ-
στριακὴ πρωτεύουσα ὑπῆρξε σταθμὸς γιὰ τὴ
μετέπειτα πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ δραστηρι-
ότητά του. Ἡ πνευματικὴ του δραστηριότητα
ἐκδηλώθηκε μέ τὴν ἐκδοση τῶν δύο πρώτων
βιβλίων του *Τὸ σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἐρα-
στῶν*, δηλ. ἑλληνικὴ μετάφραση γαλλικῶν
ἐρωτικῶν διηγημάτων, καὶ τὸ *Φυσικῆς ἀπάν-
θισμα*. Ἡ πολιτικὴ ἐκδηλώθηκε ὅταν μέ τὴν
εὐκαιρία τῶν συζητήσεων τῶν ὄρων εἰρήνης
μεταξὺ Αὐστρίας – Ρωσίας μέ τὴν ἡττημένη
Τουρκία, ἔστειλε ὑπόμνημα στὸν αὐστριακὸ
ὑπουργὸ Kaunitz μέ τὸ ὁποῖο προσπάθησε νὰ
τόν ἐπηρεάσει ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Στὶς ἀρχές τοῦ 1791 ὁ Ρ. βρέθηκε πάλι στὴ
Βλαχία. Μολονότι πάντα ἀναφέρεται ὡς
«γραμματικὸς Ρήγας», φαίνεται ὅτι ἰδιώτευσ-
ε στὸ Βουκουρέστι καὶ ζοῦσε ἀπὸ τὰ ἔσοδα τοῦ
κτήματός του στὴ Βλάσκα. Ἴσως ὑπηρετήσε
γιὰ ἓνα διάστημα ὡς γραμματέας τοῦ ἡγεμόνα
Μιχ. Σούτσου καὶ διερμηνέας τοῦ Γαλλικοῦ
Προξενείου τῆς Βλαχίας. Στούς πολιτικούς καὶ
φιλολογικούς κύκλους τοῦ Βουκουρεστίου ὅ-
που ζοῦσαν διαπρεπεῖς Ἑλληνες λόγιοι (Δ.
Φιλιππίδης, Ἰωάν. Μοισιόδαξ, Δ. Καταρτζῆς
κ.ἄ.) καὶ ἐπικρατοῦσε ἑλληνικὴ ἀτμόσφαιρα, ὁ
Ρ. μελετητὴς καὶ θαυμαστὴς τοῦ γαλλικοῦ
Διαφωτισμοῦ (πρβλ. μετάφραση ἔργου τοῦ
Μοντεσκιέ), ἀφιερώθηκε στὴ συγγραφή καὶ
στὶς μεταφράσεις, προετοιμάζοντας ἔτσι τὴν
κατοπινὴ μεγάλη ἐξόρμησή του στὴ Βιέννη.
Ἡ προσωπικότητά του δέν πέρασε ἀπαρατή-
ρητη ἀπὸ τίς μυστικὲς ὑπηρεσίες. Ἐνδεικτικά,
ὁ αὐστριακὸς πρόξενος στὸ Βουκουρέστι τὸν
χαρακτήριζε ὡς «ὑποπτο πρόσωπον» καὶ ἐπι-

σήμαινε τις έπαφές του μέ Γάλλους τής Βλαχίας. Πραγματικά μετά τό 1795, άφóτου δηλ. τό Γαλλικό Διευθυντήριο στράφηκε στήν Έγγύς Άνατολή καί πύκνωσε ή μυστική κυκλοφορία έπαναστατικών έντύπων, ό Ρ. είναι βέβαιο ότι τά προμηθεύóταν, υιοθετούσε καί διέδιδε τις έπαναστατικές γαλλικές ιδέες. Συγχρόνως συνελάμβανε τό δράμα τής πολιτικής αναγέννησης του έλληνισμού καί τουτο τόν όδηγούσε στήν ένημέρωσή του σχετικά μέ ό,τι γραφόταν για τήν Έλλάδα καί τούς Έλληνες, στή μελέτη του άρχαίου έλληνικού πολιτισμού, όπως διαπιστώνεται από τις άρχαιολογικές παρατηρήσεις του στή «Χάρτα τής Έλλάδος» καί τό *Νέον Άνάχαρση*.

Τόν Αύγ. 1796 ό Ρ. ξεκίνησε για τή Βιέννη, όπου ή έντατική καί πολύπλευρη δράση πού άνέπτυξε μέχρι τή σύλληψή του υπήρξε έκπληκτική. Κύριος στόχος ήταν πιά ή προώθηση τών έπαναστατικών σχεδίων του καί ή πραγματοποίηση τών έθνεγερτικών όραμάτων του. Έτσι, ή συγγραφική καί έκδοτική δραστηριότητά του είναι στενά συνυφασμένη μέ τήν έθνεγερτική προσπάθεια. Η έκτύπωση τό 1797 τής «Νέας Χάρτας τής Βλαχίας», τής «Γενικής Χάρτας τής Μολδαβίας» καί ιδιαίτερα τής «Χάρτας τής Έλλάδος» καί τής «Εικόνας του Μεγάλου Άλεξάνδρου» άποτελούν τό πρώτο σχετικό βήμα καί μιά πυχλή ένός ευρύτερου έπαναστατικού προγράμματος. Η χαρτογραφική αυτή εργασία, ή ιστορική εικόνα, ή συμμετοχή του στή μετάφραση καί οι σημειώσεις στό *Νέον Άνάχαρση* σκοπό είχαν τήν έθνική διαφώτιση καί τήν έξαψη του πατριωτισμού τών ύποδούλων. Παράλληλα όμως ό Ρ. έξύφαινε τά συγκεκριμένα άπελευθερωτικά σχέδιά του. Ήδη ένα μήνα μετά τόν έρχομό του στή Βιέννη (Σεπτ. 1796), αναφέρεται ότι σε φιλικό σπίτι τραγουδούσε μέ συμπατριώτες του καί έπαιζε μέ τό φλάουτο τόν έπαναστατικό θούριο «Ής τότε παλληκάρια...» πού ήταν έθνεγερτικό σάλπισμα για όλη τή Βαλκανική καί τήν Έγγύς Άνατολή.

Στά άπελευθερωτικά σχέδια του Ρ. πού ώρίμασαν μετά τό 1792, μετά τό τέλος δηλ. τής αυστρорωσικής έκστρατείας (1787 — 1792), όποτε διαλύθηκαν οι χίμαιρες του «ξανθού γένους», είναι διαφανής ή στροφή του στή Γαλλία, τής όποίας ή άνιδιοτελής ήθική συμπάρσταση θά ύποκαθιστούσε τό ύστερόβουλο ένδιαφέρον τών Ρώσων. Μέ τό θεωρητικό αυτό ύπόβαθρο θεμελίωσε ό Ρ. τά άπελευθερωτικά όράματά του. Έτσι, ό *Θούριος*, γραμμένος σε στίχους για νά τραγουδιέται καί νά διαδίδεται ευκόλοτερα, ήταν ένα σαφές άπελευθερωτικό πρόγραμμα καί ή πολιτική κατήχηση, συγχρόνως, πού καλλιέργουσε τήν πίστη ότι ή άπαλλαγή από τόν τουρκικό ζυγό θά πραγματοποιόταν μέ τις δυνάμεις τών ύποδούλων σε ένα άγώνα πού θά άρχιζε από τόν Δούναβη μέ τόν Πασβάνογλου καί θά έφτανε στή Μάνη. Ο κύκλος του Ρ. καί οι όπαδοί τής παμβαλκανικής άπελευθερωτικής κίνησης διευρυνόταν καθημερινά καί έφτανε σε άπόμακρα έλληνικά κέντρα. Ένα πίο συγκεκριμένο σχέδιο ένέργειας υπήρξε ή ίδρυση μυστικής Έταιρείας, ή έκκληση στό Βοναπάρτη (Ίουν. 1797), όταν οι Γάλλοι κατευθύνονταν στα Έπτάνησα, από τόν όποιο ζητούσε βοήθεια για τήν άπελευθέρωση τών ύποδούλων, ή ανατύπωση του κατάλληλα διασκευασμένου *Άγαθόγγελου* μέ τό όποιο θά ξεσήκωνε τις λαϊκές μάζες. Ιδιαίτερης όμως σημασίας ήταν ή έκδοση τών έπαναστατικών τραγουδιών καί κυρίως τό 4σέλιδο έπαναστατικό «μανιφέστο», πού περιλάμβανε μιά φλο-

γήρη Προκήρυξη καί τό Σύνταγμα του νέου Πολιτεύματος, καί τό «Στρατιωτικόν Έγκόλπιον». Όλα ήταν έτοιμα μετά τή συνθήκη του Campo - Formio (Όκτ. 1797) για τήν έναρξη του άπελευθερωτικού κινήματος. Τό έντυπο έπαναστατικό ύλικό φορτώθηκε για νά μεταφερθεί στήν Έλλάδα μέσω Τεργέστης καί μέ τή φροντίδα του Άντ. Κορωνιού. Ο ίδιος ό Ρ. θά άκολουθούσε για νά περάσει στο έλληνικό έδαφος. Όμως ή ύπόθεση προδόθηκε από τό Δημ. Οίκονόμου καί έτσι όταν έφτασε ό Ρ. στήν Τεργέστη, πιάστηκε από τήν αυστριακή άστυνομία (Δεκ. 1797). Συγχρόνως πιάστηκαν σύντροφοι καί συνεργάτες του στή Βιέννη, Πέστη, Δαλματία. Ο Ρ. προσπάθησε νά αυτοκτονήσει μέσα στή φυλακή. Άπέτυχε καί έτσι μετά τήν άνάρρωσή του όδηγήθηκε (Φεβρ. 1798) στή Βιέννη, όπου ύποβλήθηκε σε έξονυχιστικές άνακρίσεις πού άποκάλυψαν τό δίκτυο τής συνωμοσίας. Όσοι από τούς Αυστριακούς ύπηκόους άποδείχθηκαν ένοχοι έκτοπίστηκαν από τό αυστριακό έδαφος. Ο Ρ. καί έπτά σύντροφοί του, όθωμανοί ύπηκοοι, άποτέλεσαν για τήν αυστριακή κυβέρνηση άντικείμενο έμπορικής συναλλαγής καί ευκαιρία για νά άποσπάσει από τήν Τουρκία άνταλλάγματα: Τήν παράδοση δηλ. πολιτικών φυγάδων πού είχαν καταφύγει στο τουρκικό έδαφος, τήν αναγνώρισή της από τήν Τουρκία ως κληρονόμου τής Βενετικής Δημοκρατίας. Έτσι, ό Ρ. μέ τούς συντρόφους του Εύστρ. Άργέντη, Δημ. Νικολίδη, Άντ. Κορωνιού, Ίωάν. Καρατζά, Θεοχ. Γεωργ. Τουρουντζια καί τούς άδερφούς Ίωάννη καί Παναγιώτη, Έμμανουήλ, παραδόθηκαν στα χέρια τών Τούρκων. Μετά από φυλάκιση 40 μερών σε φρούριο του Βελιγραδίου, όπου ύπέστησαν φρικτά μαρτύρια, στραγγαλίστηκαν τή νύχτα τής 24 Ίουν. 1798. Έτσι άνακόπηκε ή ύπερεθνική προσπάθεια του Ρ. καί ποτέ δέν ιδρύθηκε ή «Έλληνική Δημοκρατία», πού τήν όραματιζόταν νά άπλώνεται έδαφικά στο χώρο πού άρδεψε ή έλληνική κλασική, βυζαντινή καί σύγχρονη παράδοση. Η παμβαλκανική φυσιογνωμία του πού ένσάρκωσε τά ιδεώδη καί τούς πόθους τών ύποδούλων τής έποχής του παρέμεινε πιά σύμβολο.